

28. »Povijest institucija državne vlasti Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije«, Zagreb 1985, str. 1—403.

29. »Povijest država i prava na području SFRJ«, Zagreb 1986. i 1988, str. 1—368.

30. »Valorizacija konvencionalne i nekonvencionalne arhivske građe u teoriji i praksi«, Zagreb 1986, str. 1—170.

Petar Strčić

PREGLED IZDAVAČKE DJELATNOSTI S PODRUČJA GENEALOGIJE U SR NJEMAČKOJ. (S POSEBNIM OSVRTOM NA ARHIVSKU GRAĐU)

Izdavanjem genealoških publikacija bavi se u SR Njemačkoj više izdavača, od kojih među najznačajnije spada »Verlag Degener & Co.« Ova izdavačka kuća, osnovana 1910. godine, izdala je do 1985. preko 850 naslova monografija, priručnika, serija, periodike i zasebnih izdanja arhivske građe. Interes izdavača nije ograničen samo na genealogiju već obuhvaća i one discipline koje s njom stoje u vezi ili za nju pružaju podatke, npr. heraldiku, onomastiku, topomastiku, kartografiju, metrologiju, demografiju, crkvenu i zavičajnu povijest njemačkih zemalja i slično. Objavljeni su temeljni priručnici za genealogiju, među kojima 9. izdanje Ribbeovog i Henningovog Priručnika za istraživanje obiteljske povijesti (Taschenbuch für Familien-Gechichts-Forschung), 2. izdanje Verdenhalvenovog Rječnika za proučavanje obiteljskih povijesti (Familienkundliches Wörterbuch), reprint Heydenreichovog Priručnika praktične genealogije (Handbuch der praktischen Genealogie) i drugo. Reprintiraju se i klasična djela genealoške znanosti kao Gattererov Nacrt genealogije (Abriss der Genealogie) iz 1778. godine. O pojedinim genealoškim temama isti izdavač ima brojne i raznovrsne serije ili nizove izdanja. Njemačka radna zajednica genealoških saveza publicira djela o aktuelnim problemima genealogije. Do sada je u ovoj seriji objavljeno 10 svezaka od kojih spomenimo Predavanja Kasselskog skupa (Die Vorträge der Kasseler Tagung 1956) i Građanske obitelji do 1600. (Bürgerliche Geschlechter vor 1600.)

Serijski Praktikum istraživača obitelji donosi kraće knjižice s praktičnim uputama o izradi rodoslovlja. Ističu se dvije Arnswaldtove rasprave: Izvori za obiteljsku povijest u arhivima i njihovo korištenje (Familienschichtliche Quellen in den Archiven und ihre Benutzung) i Metode istraživanja. Mrtva točka u istraživanju i njeno prevladavanje (Forschungsmethoden. Der tote Punkt beim Forschen und seine Überwindung). Okvire ove serije sadržajno prekoračuje Seilkopf koji nastoji genealoškim podacima obogatiti medicinske spoznaje u studiji podužeg naslova: Vrednovanje upisa o smrtnim slučajevima i uzrocima smrti u matičnim knjigama. S 1200 oznaka bolesti i uzroka smrti u starim matičnim knjigama (Die Auswertung von Einträgen der Todesfälle und der Todesursachen in den Kirchenbüchern. Mit 1200 Krankheitsbezeichnungen und Todesursachen aus alten Kirchenbüchern).

U seriji Njemački obiteljski arhiv izašlo je već 90 svezaka sa po 320—360 stranica. U njima se objavljuju rezultati pojedinih istraživanja o raznim obiteljima uz stručnu i tehničku pomoć uredništva. Za prvih 75 svezaka objavljena su dva registra od 40.000 i 25.000 obitelji koje su obrađene u ovoj

ediciji. Posebna izdanja serije bave se nekim obiteljima naročito detaljno, s do 650 stranica u svesku.

Centrala za povijest osoba i obitelji u Frankfurtu na Majni izdala je već 19 svezaka Genealoških informacija. Dosta je pažnje posvećeno heraldici, a posebno se ističe Henningov registar obiteljskih arhiva i zaklada, genealoških ostavština i zbirki u Evropi i preko oceana pod nazivom Obiteljski arhivi u javnom i privatnom posjedu (Familienarchive in öffentlichem und privatem Besitz). U izdanju iste centrale objavljeno je i 38 svezaka serije Genealogija i zavičajna povijest. Oni obrađuju pojedine teme njemačke povijesti na osnovu arhivske građe. Među djelima genealoške problematike potrebno je istaknuti Möhlmannove Rodove hanzeatskog grada Rostocka od 13. do 18. stoljeća (Geschlechter der Hansestadt Rostock im 13. bis 18. Jh.), Lemmelov Genetički kontinuitet srednjovjekovnog plemstva (Die genetische Kontinuität des mittelalterlichen Adels) u kojem autor polazi od suvremenih spoznaja humane genetike i See-ova Prezimena grofovije Hessen-Homburg (Familiennamen in der Sandgrafschaft Hessen—Homburg) rađena na temelju preko 100.000 upisa u matične knjige 14 mjesta ove grofovije.

Biblioteka izvora za obiteljsku povijest objavljuje izvornu arhivsku građu poput Zbornika povelja Landshuta (Landshuter Urkundenbuch), Popise studenata Giessenskog sveučilišta (Die Matrikel der Universität Giessen), Gradski arhiv u Stathagenu kao izvor za povijest stanovništva (Das Stadtarchiv zu Stathagen als Quelle für die Bevölkerungsgeschichte), Staropruska armija 1714 i 1806 i njezine matične knjige (Die altpreussische Armee 1714—1806 und ihre Militärkirchenbücher), Pruska armija 1807—1867 i njezini izvori za povijest rodova (Die preussische Armee 1807—1867 und ihre sippenkundlichen Quellen), slijede kronike pojedinih gradova i slično.

Radna zajednica za srednjonjemačka obiteljska istraživanja je u 14 objavljenih svezaka svoje zaklade »Stoye« objavljivala uglavnom popise stanovnika raznih gradova, poreskih obveznika za financiranje ratova protiv Turske i slično. Zanimljiv je slučaj s popisom građana Spandau-a od 1600. do 1734. i popisom novih građana od 1579. do 1596. (Das Spandauer Bürgerbuch von 1600 bis 1734 und die Spandauer Neubürgerliste von 1579. do 1956.). Original je izgorio 1945, ali ga je srećom Ingeborg Kolb prepisala pet godina ranije. Izdanje je nadopunila i drugim izvorima.

Posebna izdanja Istočnofalačke komisije za obiteljsku povijest imaju već 17 svezaka. Od publicirane građe ističu se Matice gimnazije u Zerbstu (Die Matrikel des Gymnasium Illustre zu Zerbst in Anhalt 1582—1797) i Najstariji popisi građana Hornburga (Die älteste Bürgerbuch der Stadt Hornburg am Fallstein 1492—1621.), a od studija Mitgau-ovo Istraživanje obitelji i socijalna znanost (Familienforschung und Sozialwissenschaft) i Fischer-Waselsovo Nasljeđivanje i istraživanje raka (Vererbung und Krebsforschung). Na temelju vlastitih istraživanja i američkih pokusa autor postavlja tezu da se oteklina razvijaju djelomično na stečenim, a djelomično na naslijeđenim osnovama te da se prema rodoslovnim tabelama može otkriti ponovno javljanje bolesti u obitelji.

Među 10 svezaka Prinos a povijest i etnologiju kotara Dinslakena objavljena je zbirka prijepisa važnijih povelja, privilegija, gradskog statuta i drugih dokumenata od 1273. godine do početka 17. stoljeća koji se većinom nisu sačuvali u izvorniku. Ostali svesci spomenutog niza obrađuju pojedina pitanja iz povijesti toga kraja.

Gradski arhiv Duisburga izdaje izvore za povijest grada, povijest obitelji, konzistorijalne i notarske spise.

Od 16 do danas izdanih kataloga na izložbi Državnog bavarskog arhiva pažnju privlače: Kroz 1200 godina. Bavarski glavni državni arhiv pokazuje svoje blago. (Aus 1200 Jahren. Das Bayerische Hauptstaatsarchiv zeigt seine Schätze) i Kneževska kancelarija srednjega vijeka. Početi svjetovne i duhovne centralne uprave u Bavarskoj (Die Fürstenkanzlei des Mittelalters. Anfänge weltlicher und geistlicher Zentralverwaltung in Bayern).

Zajednica plemstva u Bavarskoj izdaje Genealoški priručnik plemstva u Bavarskoj upisanog u matice plemstva (Genealogisches Handbuch des in Bayern immatrikulierten Adels). U predgovoru prvog od 14 svezaka ističe se da cilj ovih priručnika džepnog formata nije toliko genealoški koliko društveni.

Središnji institut za poznavanje Franačke na sveučilištu Erlangen-Nürnberg izdao je 25 svezaka kulturno-povijesnih monografija i 45 svezaka Godišnjaka za istraživanje Franačke. Među djelima Društva za franačku povijest obrađena su tri srednjovjekovna urbara, svaki zasebno monografijom. Društvo za obiteljsku povijest Franačke ima već 20 svezaka svojih studija. Vrlo su korisna 4 sveska franačke bibliografije (Schrifttumsnachweise zur historischen Landeskunde Frankens bis zum Jahre 1945).

Od 1961. g. Centrala za osobnu i obiteljsku povijest izdaje Genealoške godišnjake (Die Genealogischen Jahrbücher) u kojima surađuju najpoznatiji njemački i inozemni stručnjaci. O raznolikosti tema koje mogu zainteresirati današnje genealoge svjedoči Bleibaumov članak o precima kardio-kirurga Christiana Barnarda.

U seriji pod nazivom Österreichische Familienarchiv izašla su do sada tri sveska koji se bave austrijskim plemićkim i građanskim obiteljima. Pojam »austrijski« uzima se u širem, historijskom okviru nekadašnje S. u K. monarhije što upućuje na mogućnost obuhvaćanja naših ljudi i krajeva. Pored pojedinih genealogija objavljen je, primjerice, pregled Biografsko-genealoške zbirke Arhiva grada Beča, zatim članci: Viteške utvrde i plemstvo (pokrajine) Alto-Adige (Überetsch... Ritterburgen und Edelleute), Bavarski zemaljski suci u Tirolu (Die bayerische Landrichter in Tirol 1806—1814), Genealoške liste državno-pravno priznatih čeških plemićkih rodova (Böhmische Adelsfamilien. Ausgewählte, bisher nicht veröffentlichte Stammlisten staatsrechtlich böhmischer Adelsgeschlechter). Pojedini su članci objavljeni i u pojedinim otiscima, među kojima je i Randićev »Iz Hrvatske« (Randlich: Aus Kroatien). Kao posebno izdanje unutar ove edicije objavljen je Procházkin »Genealoški rječnik izumrlih čeških obitelji vladajućeg staleža« (Genealogisches Handbuch erloschener Böhmischer Herrenstandsfamilien).

Izvan serija izlaze i brojne monografije. Tematski je zanimljiva Van Kempenova studija O vrijednosti slika kao izvoru (Über den Quellenwert von Bildnissen). Ovdje se razmatra mogućnost vrednovanja slika kao izvora za genealogiju i upozorava na opasnost pogrešnih zaključaka. Friedrichs je priredio Genealoški rječnik u obliku kartoteke (Genealogisches Lexikon in Karteiform). Time je pružena mogućnost njegovog stalnog proširivanja i ispravljanja. Von Mosch je izdao povelje i regeste za 7 stoljeće povijesti svoje obitelji (Urkunden und Regesten zur Geschichte und Genealogie der Familie von Mosch 1245—1945). Brižno i sveobuhvatno prikupljeni podaci

značajni su ujedno i za povijest Šleske. Na temelju službenih lista Overkott je sakupio 3326 imena njemačkih vojnika nestalih u Rusiji za napoleonskih ratova (In Russland Vermisste aus Rheinland und Westfalen nebst angrenzenden Gebieten in Napoleons »Grosser Armee« 1812—1813). Spiess je izdao povelje nekadašnjeg arhiva gilde u Braunschweigu (Die Gildearchive im Stadtarchiv Braunschweig). Döllner je objavio popis učenika kneževske škole u Neustadtu (Das Schülerverzeichniss der Neustädter Fürstenschule).

S arhivističkog stajališta posebno je značajna serija bavarskih arhivskih inventara kojih je samo ovaj izdavač (Degener) do sada objavio 42 proširane knjige. U njima su ne samo podaci korisni genealozima nego i cjeloviti pregled građe bavarskih arhiva starijeg razdoblja. Stoga na njih skrećemo pažnju, ali zbog ograničenosti prostora izostavljamo autore, godinu izdanja i prijevod naslova. Za njemački jezik, koji će stručnjacima biti razumljiv, odlučili smo se zbog lakšeg eventualnog naručivanja. U zagradi je naveden broj stranica popisa (bez teksta predgovora) kao zorna ilustracija opsega do kojega je obrađena i popisana rhivska građa u Bavarskoj.

Schlossarchiv Harmating (294), Archiv des ehemaligen Augustinerkloster München (179), Staatsarchiv Bamberg (83), Seminararchiv Neuburg a. d. Donau (74), Schlossarchiv Harthausen (146), Archiv des Juluisspitals zu Würzburg, I Teil: Akten (418), ... II Teil: Pergamenturkunden 1162 bis 1575 (167), Stadtarchiv Deggendorf (80), Stadtarchiv Mühldorf am Inn (136), Stadtarchiv Lauingen (283), Die Urkunden der Stadt Dinkelsbühl 1282—1450 (284), ... 1451—1500 (307), Stadtarchiv Coburg (150), Archiv der Grafen Wolffskeel von Reichenberg (131), Schlossarchiv Sandersdorf (132), Urkunden der Stadt- und Marktarchive des Landkreises Schwabach (352), Stadtarchiv Burgkunststadt (84), Stadtarchiv Weiden (283), Stadtarchiv Cham, Teil I: Urkunden (297), Archiv der Freiherren Haller von Hallerstein in Schloss Gründlach, Band I (209), Schlossarchiv Kronburg (147), Die Urkunden des Archives der Grafen von Tattenbach (384), Stadtarchiv Eggenfelden (314), Schlossarchiv Kammerberg (50), Archiv der Freiherren Stromer von Reichenbach auf Burg Grünsberg, Teil I: Urkunden (388), ... Teil II: Akten (472), Pfarrarchiv St. Peter in München — Urkunden (339), Die handgezeichneten Karten in Bayerischen Hauptstaatsarchiv sowie in der Staatsarchiven Amberg und Neuburg a. d. Donau bis 1650 (298), Nachlass Markschalk von Ostheim: Urkunden (231), Stadtarchiv Schwabmünchen (131), Markt- und Pfarrarchiv Mittenwald (173), Staatsarchiv Coburg. Bestabdsübersicht (71), Archiv der Grafen zu Ortenburg, Band I: 1152—1400 (219). Osim navedenih, u istog je izdavača izašlo još 8 arhivskih inventara koji se više ne mogu nabaviti.

Izdavačka kuća Degener & Co. izdaje četiri genealoška časopisa. »Genealogie« je jedini njemački mjesečnik nadregionalnog karaktera. Obrađuje teoriju i praksu istraživanja obiteljskih povijesti, rodoslovnih tablica, spoznaja stečenih kroz obiteljsku povijest o pojedinim zanimanjima i grupama stanovništva, a zahvaća i pitanja heraldike, sociologije, zemljopisa zavičaja, povijesti crkve, visokih škola i slično. Kao dodatak ovom časopisu izlazi dvomjesečno u 12.000 primjeraka »Familienkundliche Nachrichten« s privatnim oglasima i raznim obavijestima. Ova, i za njemačke prilike visoka tiraža, svjedoči o širokom popularnosti genealogije.

Preostala tri konceptijski slična genealoška glasila tretiraju istu problematiku u regionalnim okvirima. »Mitteldeutsche Familienkunde« izlazi

u suradnji s Radnom zajednicom za srednjonjemačka obiteljska istraživanja u Kasselu, a »Norddeutsche Familienkunde« je časopis Radne zajednice genealoških društava u Donjoj Saskoj. »Ostdeutsche Familienkunde« se ne smije prostorno poistovjećivati s DDR, nego cijelim područjem istočne i jugoistočne Evrope gdje su prije obitavali Nijemci kao nacionalna manjina. Svi navedeni listovi imaju otprilike tridesetgodišnju tradiciju izlaženja.

Genealoške časopise objavljuju i drugi njemački izdavači: »Archiv für Sippenforschung« (Starke-Verlag, Limburg), »Computergenealogie« (Thomas-Verlag, Eslohe), »Hessische Familienkunde« (u zajedničkom izdanju više genealoških društava) te još neki.

Za upisivanje pronađenih podataka o precima mogu se koristiti formulari rodoslovnih tabela koje nude različiti izdavači. Njihov jednostavniji tip predstavlja geometrijsku dispoziciju plohe, dok onaj reprezentativniji slijedi grafičke uzore nekadašnjih rodoslovnih stabala uz respektiranje suvremenog dizajna. U ovom se pregledu kroz najviše domete, tipične primjere, atipične probleme, oblike istraživanja i pravce razvoja nastojalo skicirati do kojeg je stupnja specijalizacije dosegla njemačka genealoška literatura. Prostorna ograničenost ne dozvoljava iscrpni i analitički prikaz za koji bi trebalo najmanje 150 stranica. Znatni dio genealoške građe, podataka i tema objavljen je i u heraldičkim izdanjima. O njima — drugom plikiom.

Andrej Čebotarev

ARCHIVALISCHE ZEITSCHRIFT 76/1980.

Archivalische Zeitschrift (321 str.), jedan od najstarijih arhivističkih časopisa (počeo izlaziti krajem prošlog stoljeća) — a koji od 1972. g. priređuje Generalna direkcija Državnih arhiva Bavorske, u 76. svesku iz 1980. donosi četiri autorska rada te dvije izvanredno priređene, sastavljene i sadržajno bogate rubrike: Rasprave i izvještaji te Časopisni izvještaji (pregled sadržaja arhivističkih časopisa iz cijelog svijeta).

U prvom autorskom radu, Stanje arhivske znanosti (Der Standort der Archivwissenschaft)¹ njegov autor, Walter Goldinger, opširno se i dokumentirano bavi historijatom arhivske teorije (pa onda, naravno, posredno i prakse), i to posebno na njemačkom području, s obzirom na utvrđivanje arhivistike, u opoziciji spram nauke (Lehre), kao znanosti (Wissenschaft).² Kao najstarijeg teoretičara arhivistike, barem na njemačkom jezičnom području, pisac članka ugavljuje Ahasvera Frischa koji 1664. g. u Jeni objavljuje spis Tractatus de jure archivi et cancellariae 1804. g. u Gothi pojavljuje se spis Josefa Oegg-a, Zur Leitung der Praxis bei der Registraturen, u kojem se nazire začetak teorije o arhivistici kao znanosti; ovaj autor navodi neku vrstu pravila o »znanju o arhivima«. God. 1808. u Bambergu počinje izlaziti Časopis za arhivistiku i registraturnu znanost (Zeitschrift für Archivs- und Registraturwissenschaft), da bi trideset godina kasnije bio pretvoren

¹ Archivalische Zeitschrift, dalje AZ, s. 1—6.

² Distinkcija između nauke (Wissenschaft) i učenja (Lehre) zaoštreno se javlja nakon Hegela koji postavlja svoje, po njegovom shvaćanju, apsolutno znanje kao Znanost, a time bi onda sve dotadašnje znanosti bile samo nauke (Lehre). Danas se nauka određuje kao nešto što se izvodi iz neke znanosti.